

1

KENNIS-EN
WERKVORMEN
BOX

 **NETWERK
PALLIATIEVE ZORG**
AMSTERDAM • DIEMEN

DE LAATSTE ZORG

DE LAATSTE ZORG

Beste,

Deze box met het thema *de laatste zorg* staat vol met handige kennis en praktijkgerichte werkvormen. Jij bent als professional betrokken bij de palliatieve zorg. Jouw rol als professional is om kennis over palliatieve zorg te verspreiden onder jouw collega's binnen de organisatie en/of op de eigen afdeling of team.

Box de laatste zorg

Deze box de laatste zorg kunt je op 2 manieren gebruiken. Als 'stand alone' of in combinatie met een deskundigheidsprogramma.

Opzet van de box

De box bevat diverse materialen en werkvormen. Deze box bevat materiaal over het thema; *De laatste zorg*. De box kent een vaste structuur zodat het gemakkelijk zoeken is wat bij jou of je collega's past. De werkvormen hebben we geprobeerd aantrekkelijk, creatief en zo simpel mogelijk te houden zodat het binnen de bestaande structuren van een werkdag kan plaatsvinden.

Deskundigheidsprogramma

Het deskundigheidsprogramma 'kwaliteitskader palliatieve zorg in de praktijk' volgt de domeinen van het kwaliteitskader palliatieve zorg. Per domein zijn er kennisboxen. [Klik hier](#)

Het deskundigheidsprogramma leidt niet op tot een functie. Het is een vorm van bijscholing die jouw rol als professional in de palliatieve zorg verstevigt. Het programma en de kennisbox wil het kwaliteitskader palliatieve zorg op de werkvloer laagdrempelig toepasbaar maken. Wel wordt per onderdeel accreditatie aangevraagd. Benieuwd naar de opzet van het programma en/of de onderdelen die inmiddels beschikbaar zijn? [Klik hier](#).

Kwaliteitskader palliatieve zorg

In het kwaliteitskader palliatieve zorg hebben vertegenwoordigers van patiënten en hun naasten, zorgverleners en zorgverzekeraars vastgelegd wat zij kwalitatief goede palliatieve zorg vinden

[Open hier de PDF van het kwaliteitskader.](#)

[Open hier de animatie van het kwaliteitskader.](#)

Tot slot

Wij wensen jou veel plezier met de inhoud van deze box niet alleen voor jezelf maar juist om te delen met jouw collega's. Heb je zelf heel goede ideeën om deze box of een box op een ander thema te vullen, wij horen het graag.

Mail naar: info@npza.nl

DE LAATSTE ZORG

In onze film heb je gezien dat nazorg, liefst voor overlijden begint door vroegtijdig het gesprek over wensen t.a.v afscheid aan te gaan. Na overlijden houdt de zorg voor diegene die overleden is nog niet op en wordt de laatste zorg verleend. Van (ritueel)wassen naar wondverzorging en van het aanbrengen van incontinentiemateriaal tot post-mortale make-up. Deze zorg wordt verleend door personen die hierin opgeleid zijn.

Als zorgverlener verleen ook jij zorg na overlijden zoals bijvoorbeeld het ondersteunen van familie en het bellen van de arts om te schouwen. Soms is het onduidelijk wanneer de laatste zorg plaats zal vinden. Het is dan belangrijk dat de overledene alvast een deel van de laatste zorg krijgt. Je legt de overledene plat op de rug met alleen het hoofd op een kussen, je zorgt voor een schoon laken, doet ramen dicht, draait de verwarming dicht en je zorgt ervoor dat de mond gesloten wordt. Eventueel (als dat wenselijk is) doe je de gereinigde gebitsprothese kort na overlijden in de mond. Allemaal handelingen die bijdragen aan een goede start van het rouwproces van naasten.

Zorg is ook naasten attenderen op de mogelijkheid om actief deel te nemen aan het verlenen van de laatste zorg of uitleg geven over dat naasten daarbij aanwezig te mogen zijn. Dit gesprek kun je ook voor een overlijden aangaan.

De laatste zorg gaat over het geven van de laatste zorg op een respectvolle manier volgens de visie van diegene zelf en in afstemming met de naasten.

1.1

1.5

1.2

1.6

1.3

1.8

1.4

1.7

WERKVORM

DIT VIND IK
ER VAN

OMSCHRIJVING

Het woord afleggen (dat niet meer gebruikt wordt) komt in gesprekken met anderen nog wel eens aan de orde. Vragen als; "Doe jij dat ook en hoe vind je dat? Worden mensen gauw stijf? Het lijkt mij helemaal niks zo'n dood iemand afleggen".

We hebben het over het verlenen van de laatste zorg. Mensen hebben beelden bij de verzorging en het aanraken van mensen die zijn overleden. Het aanraken van iemand die overleden is spreekt tot de verbeelding die vaak niet erg positief is. Ook in het werk speelt de laatste zorg geven een rol. Maar wat vind jij ervan?

WERKVORMEN

- Bespreek de 'dit vind ik ervan' kaartjes. Dit kan bijvoorbeeld tijdens een pauze waarin besproken wordt dat iemand is overleden. Je kunt dan aanhaken op de situatie die er op dat moment is.
- De kaartjes kunnen ook ingezet worden wanneer je een korte klinische les geeft over de laatste zorg. Via de kaarten kun je goed peilen hoe iedereen naar de laatste zorg kijkt, wat zijn/haar mening hierover is.
- Misschien is er een prikbord o.i.d. op kantoor. Op dit prikbord kunnen afwisselend de kaartjes opgehangen worden. Op deze manier kun je de statements onder de aandacht brengen.

TIJDSINVESTERING

1-5 minuten. Er is geen voorbereiding nodig. Je bespreekt een kaartje(s) of hangt een kaartje op wanneer het aan de orde is.

Klik hier voor een overzicht van de kaartjes om te printen en uit te knippen.

WERKVORM

LAAT FAMILIE HELPEN MET HET VERLENEN VAN DE LAATSTE ZORG

OMSCHRIJVING

[In de deze link vind je een blog van Sandra Kleefstra.](#) Ze is blogger en columnist voor Nursing. Ze werkte jarenlang als senior-verpleegkundige in een ziekenhuis. Nu is ze docent verpleegkunde aan een ROC. Klik 5

WERKVORMEN

- Deel de blog via de mail met collega's. Geef in de mail aan wat je mooi aan deze blog vond; nodig de collega's uit om de blog te lezen.
- Draai de blog als een pdf uit. De pdf kun je uitdelen aan collega's tijdens een les over de laatste zorg.

Je kunt daarbij de volgende vragen stellen:

- Hebben jullie ervaring met de hulp van familie bij de laatste zorg?
Zo ja, kun je hier iets over vertellen?
- Hebben jullie ervaring dat familie deze wens heeft geuit en hoe zijn jullie daarmee om gegaan?
- Vragen jullie standaard aan familie of zij mee willen helpen bij deze laatste zorg?
Waarom wel of niet.
- Draai de blog als een pdf uit. Wanneer er op de afdeling/in het team een literatuurmand/plank/prikbord o.i.d. aanwezig is kun je deze pdf daarbij leggen of ophangen. Geef via de mail (met een mooie foto) aan dat er een blog + titel in deze literatuurmand ligt.
- Wanneer palliatieve zorg een plek heeft binnen de interne webomgeving biedt dit ook mogelijkheden om artikelen, blogs. etc. te plaatsen. Bespreek deze mogelijkheid met je leidinggevende en/ of ICT.

TIJDSINVESTERING

1-10 minuten. Tijdsinvestering is afhankelijk van de gekozen werkvorm.

WERKVORM

QUIZ FEITEN EN FABELS

OMSCHRIJVING

Deze quiz bevat feiten en fabels over wat er na de dood gebeurt. Wat gebeurt er met je nagels, groeien ze wel of niet door nadat je overleden bent?

Bron van de vragen zijn:

Anne- Marie Boogaarts, Funeral Quest, uitvaartbegeleiding.

Marloes Dol overledenenverzorger in Geldermalsen (NL).

Magda Geraerts is verpleegkundig afdelingshoofd Ambulante Zorg & Cluster Oncologie in het Universitair Ziekenhuis Antwerpen, en eveneens hoofd van het mortuarium.

WERKVORMEN

- Speel de quiz op jouw afdeling/in jouw team live tijdens moment die geschikt is op jouw afdeling of team. Dit kan een klinische les zijn, een 15 minuten voorafgaand aan een werkoverleg etc.
- Speel de quiz via een online platform waaronder bijvoorbeeld teams of zoom. Nodig je collega's online uit voor een klinische les over de laatste zorg waar deze quiz onderdeel van is.
- Het team kan live of online opgedeeld worden in 2 of 3 teams die tegen elkaar spelen. Geef de stelling en laat de teams het antwoord, feit of fabel met uitleg waarom (bonuspunten) opschrijven. Kijk wie de meeste antwoorden goed heeft.
- Onderdelen uit deze quiz lenen zich goed als losse vragen die je aan je collega's kunt stellen.
- 12 weken lang 'de stelling van de week' over de laatste zorg. Dit kan tijdens een werkoverleg, een koffiepauze of zoek een vast moment zodat collega's hierop gaan rekenen.

TIJDSINVESTERING

5-10 minuten. Print de vragen en antwoorden uit wanneer je de quiz in één geheel speelt.

Klik hier voor een overzicht van de stellingen om te printen en uit te knippen.

WERKVORM

ALLES OVER DE DOOD

OMSCHRIJVING

[Deze link gaat naar de website allesoverdedood.nl](http://allesoverdedood.nl). Dit is een site voor mensen met een verstandelijke beperking. Op heel eenvoudige wijze wordt uitgelegd wat dood is, wat er na de dood gebeurt, hoe de begrafenis gaat etc. De avatar legt alles hardop uit.

Het is dus goed geschikt en te gebruiken in VGZ-woonvormen en/of opvang. Het is ook geschikt om te gebruiken voor kinderen.

WERKVORMEN

- Stel een mail op waarin je een mooie tekst, moment, afbeelding vanuit deze website plaatst. Stuur deze naar je collega's met de vraag of zij deze website kennen? Of ze denken dat zij deze website voor hun doelgroep kunnen en willen inzetten.
- Print de voorkant van de website uit met bijvoorbeeld behulp van 'printscreen'. Leg deze op een plek waar literatuur of interessante documentatie/ literatuur op de afdeling/ team gedeeld wordt.
- Deel deze website via bijvoorbeeld de interne nieuwsbrief of de interne website van de organisatie. Probeer deze niet los op de website te zetten maar schrijf een korte introductie erbij.

TIJDSINVESTERING

5-10 minuten: Afhankelijk van de werkvorm die gekozen wordt.

WERKVORM

UITVAART IN
ANDERE CULTUREN

OMSCHRIJVING

In Nederland leven we met veel culturen samen. Veel culturen hebben eigen rituelen bij afscheid en uitvaart. Zo ook bij de Surinaamse gemeenschap. [Onder deze link vind je een filmpje over de Surinaamse uitvaart.](#)

WERKVORMEN

- Deel de film via de mail met collega's. Schrijf een korte introductie in de mail. Bijvoorbeeld waarom je deze film graag wilt delen, wat je mooi vond in dit stukje film of..... De foto uit deze pdf kun je gebruiken om de mail 'aan te kleden'.
- Maak een miniposter (a4) van deze foto (is rechteenvrij). Schrijf bij de foto een korte persoonlijke introductie en verwijst naar de link waarop het filmpje bekeken kan worden. Hang de miniposter op het prikbord, leg het op een plek waar informatie met elkaar wordt gedeeld of deel de miniposters uit aan collega's.
- De film kan ondersteunend zijn wanneer er een klinische les wordt gegeven over rituelen bij afscheid.

TIJDSINVESTERING

5-20 minuten. Afhankelijk van de gekozen werkvorm.

WERKVORM

HET BELANG VAN GOED AFSCHEID NA OVERLIJDEN

OMSCHRIJVING

Onderdeel van goed afscheid nemen houdt niet op bij overlijden. Rituelen, de laatste zorg, de uitvaart, allemaal onderdelen die bijdragen aan goed afscheid nemen van diegene die je lief is. Hoe je je 'moet' gedragen bij dood en rouw is niet iets dat is aangeboren. Het enige wat aangeboren is, is het gevoel van verlies, het verdriet, het gemis. Alles er omheen zijn rituelen. (bron: Manon Sikkel 2017)

WERKVORMEN

- Doe samen met collega's een mentimeter met de titel: Welke elementen vind ik belangrijk bij een goed afscheid na overlijden. Iedereen kan kernwoorden invoeren. Er ontstaat uiteindelijk een woordwolk waarbij de meest genoemde woorden groot verschijnen. Bespreek aan de hand van de mentimeter de woorden die op de woordwolk staan. Waarom worden deze woorden belangrijk gevonden.
Zou dit ook voor naasten/anderen kunnen gelden? Zo ja, hoe kunnen wij hen daarbij ondersteunen?
- Ga het gesprek aan met collega's aan de hand van woorden die zij benoemen of opschrijven. Welke woorden vinden ze belangrijk bij een goed afscheid na overlijden. Zijn er woorden die steeds terugkomen? Waarom zijn deze woorden zo belangrijk. Zijn er woorden die weinig voor komen of heel persoonlijk zijn. Vraag of diegene bereidt is uitleg te geven over het belang van deze woorden.
Zou dit ook voor naasten kunnen gelden? Zo ja, hoe kunnen wij hen daarbij ondersteunen?
- Ga het gesprek aan met collega's door terug te kijken op ervaringen met overlijden. Deel ervaringen waar het volgens collega's goed is verlopen. Welke elementen zaten in deze ervaringen waardoor het goed ging. Zijn er elementen die in het huidige werk die weer meer op de voorgrond mogen komen? Of anders moeten?

TIJDSINVESTERING

5-20 minuten. Afhankelijk van de gekozen werkvorm

WERKVORM

DE KRACHT
VAN VERHALEN

OMSCHRIJVING

'Toen de arts weer weg was begonnen ze met afleggen: 'Ah, doe jij maar dit. En dan doen wij even het laken terug. En we helpen hem even overeind.' En ze zeiden ook: 'Goh, wat hangt hier toch een fijne sfeer in de kamer.' We hadden kaarsjes aan en muziek. En dat zeiden ze steeds: 'Wat een sfeertje hier. Oh, wat is het hier heerlijk.' En dat vonden wij ook. En toen wij klaar waren lag hij er keurig netjes bij. En toen hebben ze gezegd: 'Willen jullie een kopje koffie? En dan laten wij jullie nu alleen, dan kunnen jullie lekker met jullie vader afscheid nemen in alle rust.'

Dit fragment van een verhaal komt uit levenseindeverhalen.nl. Verhalen van naasten, vrijwilligers, verzorgenden, verpleegkundigen etc. Verhalen over afscheid nemen en sterven. Dit project is van de coalitie 'Van Betekenis tot het Einde'. Een samenwerkingsverband dat de overtuiging heeft dat de laatste levensfase een zichtbaarder onderdeel van de samenleving moet zijn. Meer aandacht voor leven en sterven in waardigheid draagt bij aan een zorgzame samenleving.

WERKVORMEN

Wat is jouw verhaal? Is er openheid in jouw team dan kun je samen verhalen vertellen en delen. Er zijn verschillende vormen om dit te doen.

- Benader het als een klein project. Schrijf als collega's een kort verhaal over een moment of ritueel na overlijden wat indruk heeft gemaakt. Maak bijvoorbeeld een digitaal boekje van deze verhalen en deel deze met elkaar.
- Verzamel afbeeldingen van bijvoorbeeld pixabay of koop ansichtkaarten met een mooie diverse afbeeldingen. Laat de collega's een afbeelding pakken waarbij ze een kort verhaal kunnen vertellen over een moment of ritueel na een overlijden dat indruk heeft gemaakt. Deze werkvorm is heel geschikt als introductie op bijvoorbeeld een klinische les over de laatste zorg.
-

TIJDSINVESTERING

30-60 minuten. Afhankelijk van de werkvorm

WERKVORM

AFSCHEID NEMEN
ALS PROFESSIONAL
(VRIJWILLIGER)

OMSCHRIJVING

Wanneer je als professional/vrijwilliger (lang) voor iemand hebt gezorgd geef je uiting aan het gevoel van gemis, verlies, respect. Zo zijn er hospices en afdelingen/huizen die een uitgeleide doen. Troostend voor familieleden, troostend voor de mensen die gezorgd hebben voor degene die overleden is.

Het oplezen van een gedicht, bepaalde muziek, een erehaag vormen waar de kist doorheen wordt gedragen, de kist begeleiden door de eigen medewerkers,.....

WERKVORMEN

- Stellingenspel; wat vind jij ervan?

Ga aan de hand van de stelling met elkaar in gesprek. Hoe kijken we naar afscheid/overlijden. Wat hebben wij als professionals/vrijwilligers nodig. Wat zouden we aan de hand van het gesprek willen veranderen? Hoe doen we dat? Hieronder vindt je drie voorbeelden van stellingen. Maak zelf stellingen in bijvoorbeeld PP. Maak er kaartjes van en speel het spel. Klik hier voor voorbeelden van stellingen om te printen en uit te knippen.

- Wensen plakken

Pak een groot vel en zorg voor genoeg post-its. Gebruik de inleiding bovenaan het onderwerp nr 8; 'Afscheid nemen als professional/vrijwilliger' als introductie op het wensen plakken.

- Vraag de deelnemers om hun wensen op te plakken. Hoe zouden zij, nadat iemand is overleden, voor henzelf hieraan vorm willen geven. Denk hierbij aan rituelen, gesprek,
- Vraag de deelnemers om hun wensen op te plakken. Hoe zouden zij, nadat iemand is overleden, voor naasten hieraan vorm willen geven.
- Bespreek aan de hand van de opgeplakte wensen wat jullie voor jezelf of voor naasten zouden willen behouden of veranderen om te verbeteren.

TIJDSINVESTERING

30-60 minuten. Afhankelijk van de werkvorm

DE LAATSTE ZORG

TOT SLOT

Je bent aan het einde van deze box gekomen. Je hebt nu kennis van en beschikking over materialen en werkvormen over het thema 'De laatste zorg'. We hopen je met één of meerdere van deze werkvormen te hebben kunnen inspireren om de kennis die je hebt opgedaan te delen met je collega's.

De netwerken palliatieve zorg willen voorwaarden creëren zodat kennis over palliatieve zorg verspreid en benut wordt. Deze box is daar een voorbeeld van. Het is er om zorgverleners in de praktijk te ondersteunen om opgedane kennis met collega's uit te wisselen, ervaringen te delen en elkaar te helpen. Zodat mensen in de palliatieve fase en hun naasten de ondersteuning en zorg ontvangen die bij hen past. Kortom, samenwerken aan het verbeteren van de palliatieve zorg!

We zijn benieuwd welke werkvorm en toepassing(en) je hebt gebruikt. Misschien heb je een bepaalde werkvorm zelf aangepast waardoor het beter aansluit bij de praktijk waarin je werkt. Of heb je zelf lesmateriaal ontwikkeld dat je graag wilt delen. Wellicht ben je enthousiast en wil je samen met ons werkvormen verzamelen en verwerken in de kennisboxen die er zijn of nieuwe ontwikkelen. Goede ideeën zijn van harte welkom.

We horen graag al jouw ideeën en ervaringen!

Mail naar: secretariaat@npza.nl

Bel naar: 06-16443382

Deze box is gemaakt door:

Wies Wagenaar, netwerk coördinator

Danielle van Bennekom, projectleider

Margriet Wieles, lid innovatiegroep deskundigheidsbevordering

Netwerk Palliatieve Zorg Amsterdam en Diemen

dit vind ik
er van!

Voor naasten is
meehelpen met
de laatste zorg
een mooi moment
om herinneringe
op te halen.

dit vind ik
er van!

Het bespreken en
voorlichting geven
over de laatste zorg
hoort bij de taken van
verzorgenden en
verpleegkundigen.

dit vind ik
er van!

De laatste zorg
is voor de zorgverlener
ook een beetje
afscheid nemen.

STELLING: 'Haren en nagels blijven na overlijden doorgroeien'.

○ FABEL

Na de dood kunnen nagels en haren niet meer groeien: daarvoor is bloed en zuurstof nodig. Na de dood is er geen circulatie meer. Soms lijkt het alsof haar doorgroeit: de huid droogt wat in, het gezicht valt in en haartjes steken dan verder boven het huidoppervlak uit. Datzelfde geldt voor de nagels. Duw je de huid onder je nagels iets naar achter, dan lijkt je nagel ook langer. Het is in feite een optische illusie.

STELLING: 'Een overleden persoon moet je altijd met zeep wassen'.

○ FABEL en ● FEIT:

Door het wassen met zeep kan het natuurlijke vetlaagje op de huid verdwijnen. Dat wil je liever niet, een lichaam droogt sowieso al uit. Aanrader is om spaarzaam te zijn met zeep. Behalve in de lichaamsplooiën. Na het wassen insmeren met crème heeft weinig nut omdat het niet meer opgenomen wordt door het lichaam. Op droge lippen wordt eventueel wat uiercrème of vaseline gedaan.

STELLING: 'Een lichaam wordt stijf en blijft stijf dus om een overleden persoon te willen kleden moet je zijn/haar botten breken'.

○ FABEL

Bij iedere persoon is de snelheid van de Rigor Mortis anders. Overleden jongere, sportievere mensen worden sneller stijf vanwege meer aanwezigheid van spiermassa en melkzuur in de spieren. De Rigor Mortis (lijkstijfheid) treedt in na 3 uur en verdwijnt na 72 uur. De Rigor Mortis treedt als eerste in in de kaken, de sterkste spieren van ons lichaam. Lijkstijfheid kun je opheffen door de spieren te masseren en de ledematen te bewegen zoals een been of arm normaal ook zou bewegen. De gewrichten blijven normaal functioneren.

STELLING: 'Het opstoppen van lichaamsopeningen moet gebeuren om lekken van ontbindingsvocht tegen te gaan'.

FABEL

Lichaamsopeningen worden bij voorkeur niet gesloten of opgestopt. Soms wordt de keel of mondholte gedicht. Deze worden alleen gesloten wanneer je ziet dat er veel vocht aanwezig is en wanneer verwacht wordt dat het vocht niet in het incontinentie materiaal terecht komt maar een andere uitweg zoekt.

De ontbinding begint in de dikke darm. Wanneer de anus wordt opgestopt, ontstaat een ophoping van gassen. In het ergste geval kan de ontlasting of maaginhoud er dan via de mond en neus uitkomen.

STELLING: 'Het lichaam van een overleden persoon verandert vrijwel direct van kleur'.

FEIT

De bloedsomloop stopt, daardoor wordt de huid, wit en grijs. Er ontstaan paarskleurige lijkvlekken (livor mortis) omdat het bloed naar de laagst gelegen plekken zakt: rug, billen en kuiten als iemand liggend op zijn rug is overleden. De ledematen kunnen soms al voor overlijden verkleuren. De blauwe nagels zijn daar een voorbeeld van. De oorzaak is een verminderde zuurstofvoorziening. Het is daarom van belang dat wanneer iemand is overleden op z'n rug gelegd wordt tenzij de wens van de overledene en de familie anders is en dat niet wenst.

STELLING: 'Pacemaker en ICD's moeten altijd verwijderd worden na het overlijden'.

FEIT

Het is verplicht om ICD's en Pacemakers te verwijderen voor de crematie, in verband met grondwaterverontreiniging en ter bescherming van de over. Bij grote hitte ontploft de pacemaker en dat geeft aanzienlijke schade aan de oven. Bij een implanteerbare defibrillator (ICD) is de ontploffing erger dan bij een pacemaker, omdat de batterij zwaarder is. Het verwijderen gebeurt meestal door mortuariummedewerkers. Voor de verwijdering is toestemming van de familie nodig, omdat het een invasieve handeling betreft. In Nederland is verwijdering – eveneens vanuit milieuredenen – gewenst, maar vanuit de wet op de lijkbezorging niet wettelijk verplicht.

STELLING: 'Overleden personen worden groen'.

FEIT

De Colibacterie is verantwoordelijk voor de ontbinding. Dit is een bacterie die wij bij ons dragen in de darmen. De bacterie komt in werking na het overlijden. De snelheid van ontbinden is afhankelijk van het aantal bacteriën en de manier van overlijden. In het algemeen zie je dat er na één tot drie dagen er een groenachtige vlek verschijnt op buik. Deze groenachtige vlek breidt zich van de derde tot vijfde dag uit over het grootste deel van de romp. Vanaf de veertiende tot de vierentwintigste dag na overlijden neemt het hele lichaam een geel-groenachtige kleur aan. Meestal is de uitvaart gedaan voordat een overleden persoon helemaal groen wordt.

Tijdens een zomerse onweersbui kunnen overleden mensen in zeer korte tijd helemaal groen of zelfs zwart worden. De elektrische ontladingen in de lucht en de luchtdrukverschillen maken dat een de Colibacterie heel snel zijn werk kan doen. Dit is al met al een zeldzaam verschijnsel.

STELLING: 'Een overleden man mag je niet scheren na het overlijden'.

FABEL

Scheren is geen probleem. Gebruik altijd een elektrisch scheerapparaat. Scheer je nat, dan kunnen bruine strepen ontstaan op de huid. Dat komt doordat de huid droger wordt na overlijden. Ook kunnen ook schaafwondjes ontstaan als je nat scheert.

STELLING: 'Iedere uitvaartbegeleider of verzorger kan een Thanotopraxie uitvoeren'.

FABEL

Daar is een specialist voor nodig. Lichaamssappen worden verwijderd en vervangen door Formaldehyde. Wel kan dit thuis gedaan worden. De ontbinding wordt daardoor tijdelijk stil gelegd. Een lichaam hoeft dan niet meer gekoeld te worden.

STELLING: 'Zet altijd de ramen open voor frisse lucht'.

FABEL

Houdt de ramen dicht ten alle tijden, ook als het warm is. Vliegen kunnen makkelijk en snel hun weg vinden in een overleden lichaam. Zij leggen hun eitjes in het lichaam en dat is natuurlijk absoluut niet wenselijk.

STELLING: 'De laatste verzorging moet binnen zes uur na het overlijden gebeuren omdat de verkleuring van het lichaam permanent is'.

FABEL

Er is niet echt een maximum termijn voor de laatste verzorging. 6 uur na het overlijden is de verkleuring definitief. Draai een overleden persoon na overlijden altijd voorzichtig op de rug, zodat het gezicht niet rood kleurt. Met Thanatopraxie verdwijnt de rode kleur en krijgt een overleden persoon een normalere kleur.

Soms worden mensen pas na drie dagen gevonden. Ook dan is het nog mogelijk om het lichaam te verzorgen. De regel is: als het lichaam nog 'goed' is, dus niet in al te vergaande staat van ontbinding verkeert, kan het.

STELLING: 'De mond van een overleden persoon moet je sluiten met een doek om het hoofd gebonden'.

FABEL

Een doek om het hoofd wil nog wel eens rimpels in de huid geven, die zijn moeilijk weg te krijgen. Een handdoek onder de kin is aan te raden maar niet noodzakelijk. De mond wordt vaak later gesloten met een hechting door de kin, als de mond op dat moment al heel stijf gesloten is, vanwege de Rigor Mortis, is het hechten lastiger en moet men wel eens over gaan naar een kinsteun. Een kinsteun is overigens een prima optie is om de mond mooi gesloten te houden.

STELLING: 'Een stoma of tracheostoma moet na overlijden worden verzorgd'.

FEIT

De stoma wordt gesloten door middel van een hechting. Een tracheostoma bijvoorbeeld met siliconengel. Het hechten is een taak voor de uitvaartverzorger. Een pleister is niet voldoende, vanwege de druk die bij de ontbinding in het lichaam wordt opgebouwd. Deze druk is het gevolg van gasvorming door de bacteriën.

QUIZ
feit / fabel

QUIZ
feit / fabel

QUIZ
feit / fabel

stelling 1

In een ziekenhuis
is geen tijd voor rituelen
om afscheid te nemen
van een patiënt.

stelling 2

Rituelen
voor professionals
of vrijwilligers
nadat iemand is overleden
is overbodig.
Het is ons werk.

stelling 3

Wij hebben
geen troost nodig.
Dat is voor de naasten.